

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Затверджено
на засіданні кафедри теорії
та історії педагогіки
Київського університету
імені Бориса Грінченка
протокол № 2 від 28 вересня 2011 р.

завідувач кафедри докт. пед. наук,
професор _____ В.І. Бобрицька

Програма кандидатського екзамену із спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки підготовлена для аспірантів та здобувачів наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Зміст програми відображає фундаментальні засади та історію загальної педагогіки; розвиток виховання, школи, педагогічної думки в Україні та в світі у різні історичні періоди.

Програма вступного екзамену до аспірантури за спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки складена на основі *Програми кандидатського іспиту із спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки* (укладачі: О. В. Сухомлинська, Л. Д. Березівська, Л. С. Бондар, Н. П. Дічек, Н. В. Єфіменко, Н. Б. Копиленко, Л. В. Пироженко, Т. О. Самоплавська) / Затверджена Атестаційною Колегією МОН України від 23 березня 2000 р.; *Типової програми з вступного екзамену до аспірантури з загальної педагогіки, історії педагогіки та теорії навчання* (укладачі: Л. Д. Березівська, С. Е. Трубачева); *Програми вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності 13.00.01 факультету соціології та психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка та власних наукових наробок укладачів.*

Укладачі:

Березівська Лариса Дмитрівна – головний науковий співробітник лабораторії історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент

Бобрицька Валентина Іванівна – завідувач кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор

Терентьєва Наталія Олександрівна – доцент кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензенти:

Дічек Наталія Петрівна – завідувач лабораторії історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма для складання вступних іспитів до аспірантури Київського університету імені Бориса Грінченка за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки складена відповідно до програм підготовки фахівців в галузі педагогіки за освітнім рівнем повна вища освіта і відповідають вимогам якісної й ефективної підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів. Головним завданням програми вступного екзамену із спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки є з'ясування на рівні світоглядної позиції ступеня осмислення і усвідомлення науковцями-початківцями генези розвитку педагогічної науки та педагогічної практики, сутності і значення педагогіки, засад національної освіти; комплексна перевірка якості професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, стану їх готовності до дослідницької діяльності в галузі педагогіки.

Програма включає опорні питання нормативних навчальних курсів «Історія педагогіки», «Педагогіка загальна», «Порівняльна педагогіка» і передбачає обізнаність фахівців з фундаментальними засадами загальної педагогіки, історії загальної педагогіки, історії української педагогіки, порівняльної педагогіки, народної педагогіки. Рекомендована література для самостійного опрацювання носить орієнтовний характер і не виключає власних ініціатив пошукувачів у їх доборі.

У програмі відображені основні вимоги до вступників до аспірантури Київського університету імені Бориса Грінченка в галузі педагогічних наук, що закінчили вищі навчальні заклади IV рівня акредитації за освітнім рівнем повна вища освіта і прослухали базові нормативні та спеціальні курси з педагогічних дисциплін. Основною вимогою до вступників до аспірантури є високий рівень педагогічної освіченості, культури, знань, уміння застосувати здобуті знання при здійсненні наукового дослідження, що визначається вступним екзаменом.

Вступник на екзамені (співбесіді) має розкрити основний зміст питань білета та додаткових питань і показати при цьому:

- знання першоджерел і вміння використовувати їх зміст й основні ідеї при аналізі педагогічних проблем;
- оволодіння змістом педагогічних принципів та категорій, вміння оперувати ними при викладенні теоретичного матеріалу;
- уміння розібратися у суті педагогічної проблеми і відобразити наслідки цієї праці у самостійному викладенні основних результатів у формі реферату;
- уміння демонструвати та аргументувати свої погляди;
- здатність до проведення самостійних наукових досліджень в обраній галузі.

Критерії оцінки знань при складанні вступного іспиту (співбесіди) до аспірантури:

1. На оцінку «відмінно» заслуговує відповідь, яка виявляє всебічне й глибоке знання матеріалу з обраної спеціальності, в тому числі ґрунтовні знання першоджерел та коментуючої літератури. Ця оцінка передбачає також

вільну орієнтацію вступника у загальній педагогічній проблематиці. профільуючої науки. Відповіді на всі питання білета, додаткові запитання та питання стосовно реферату повинні мати повний, вичерпний характер.

2. Оцінка «добре» передбачає наявність міцних знань в об'ємі навчальної програми відповідної спеціальності, знань основних джерел та матеріалів із додаткової літератури, головних проблем обраного напрямку.

3. Оцінка «задовільно» означає, що вступник володіє знаннями в обсязі навчальної програми, знає основні літературні джерела, обізнаний із проблематикою обраного фаху.

4. Оцінка «незадовільно» виставляється при відсутності знань літературних джерел та основних проблем обраної наукової спеціальності.

Складання вступного екзамену (співбесіди) передбачає написання та подання реферату за обраною педагогічною темою, як правило, пов'язаною із профілем наукових інтересів вступника. Реферат є самостійною письмовою науковою роботою, яку виконує вступник при підготовці до складання вступного іспиту. *Реферат повинен містити письмову рецензію передбачуваного наукового керівника та незалежного експерта.* Робота над рефератом передбачає поглиблене вивчення обраної наукової проблеми, сучасної літератури, а також володіння навичками логічного узагальнення матеріалу, його логічного викладу. Реферат повинен бути самостійною роботою, яка показує здатність автора розбиратися у педагогічних питаннях, систематизувати теоретичний матеріал з обраної теми, творчо використовувати педагогічні ідеї та положення для методологічного аналізу проблематики, у якій планує спеціалізуватися вступник. Думки інших авторів та цитати повинні мати посилання на джерела в загальноприйнятому порядку. Пряме запозичення положень без указівок джерел літературних текстів не допускається. Тема реферату обирається вступником самостійно (за погодженням із передбачуваним науковим керівником). Як правило, тема реферату повинна відображати найважливіші педагогічно-методологічні проблеми, які пов'язані з обраною науковою спеціальністю або планованою темою дисертаційної роботи вступника. Зміст реферату повинен бути погоджений з передбачуваним науковим керівником.

Прийом вступних екзаменів проводиться відповідно до вимог чинного законодавства, нормативних документів Міністерства освіти й науки, молоді та спорту України. Екзамени відбуваються відповідно до затверджених програм вступних іспитів за білетами або у формі співбесіди.

Для підготовки відповіді вступник використовує екзаменаційні листи, які після іспиту зберігаються в його особовій справі. Рівень знань оцінюється за чотирьохбальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». Стосовно кожного вступника заповнюється протокол екзамену, у якому фіксуються основні та додаткові питання, які були задані протягом екзамену з актуальних проблем обраної наукової спеціальності й теми реферату. У протоколі виставляються окремо оцінки відповідей на основні питання білету та загальна оцінка знань вступника до аспірантури.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

ПЕДАГОГІКА ЗАГАЛЬНА

- Педагогіка як наукова дисципліна.
- Головні категорії педагогіки.
- Система педагогічних наук.
- Взаємозв'язок педагогічної теорії та практики.
- Зміст шкільної освіти.
- Парадигма особистісно орієнтованого навчання, шляхи її реалізації в сучасній школі.
- Закономірності розвитку дитини.
- Вікові й індивідуальні особливості розвитку дитини.
- Сучасна вікова періодизація і педагогічний процес.
- Педагогічний процес як система.
- Мета і завдання виховання в сучасній школі.
- Сучасні підходи до освіти і виховання дітей та молоді.
- Система педагогічних методів.
- Організація педагогічного процесу.
- Сутність програмованого навчання та перспективи комп'ютеризації навчання.
- Сутність процесу оптимізації навчання.
- Засоби навчання та їх характеристика.
- Типологія уроків у сучасній дидактиці.
- Контроль за навчальною діяльністю школярів. Проблема оцінювання навчальних досягнень учнів.
- Форми організації навчання в школи.
- Основні інститути соціалізації дитини.
- Авторські навчально-виховні заклади.
- Інноваційні навчально-виховні заклади.
- Сучасні педагогічні технології.
- Системи організації педагогічного процесу.
- Роль і місце школи в навчально-виховному процесі.
- Методи і процес педагогічного дослідження.
- Сучасний вчитель – вимоги до нього й завдання діяльності.
- Основні закономірності й методологія виховного процесу.
- Закон України «Про освіту» (1991; 1996) про мету, принципи, державні стандарти і систему освіти.
- Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»).
- Національна доктрина розвитку освіти.
- Сутність поняття «народна педагогіка». Основні віхи історичного розвитку української народної педагогіки.
- Українська національна система виховання.

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА

- Порівняльна педагогіка як галузь педагогічної науки.
- Предмет порівняльної педагогіки, завдання та методи дослідження.
- Сучасний стан та перспективи розвитку освіти у провідних розвинутих країнах та Україні (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія).
- Характеристика моделей європейської школи.
- Система виховних цінностей у сучасному шкільництві Заходу.
- Альтернативні навчально-виховні заклади у країнах Заходу в XX ст.
- Глобалізація як провідний фактор розвитку освіти кінця XX – початку XXI століття.
- Розвиток інтеграційних процесів в умовах Європейського простору.
- Провідні концептуальні засади розвитку освіти кінця XX – початку XXI століття.

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

- Виховання і навчання в країнах Давнього Сходу.
- Виховання і навчання у Давній Греції та Римі.
- Школа і педагогічна думка в Європі в епоху Відродження та Реформації.
- Основні педагогічні ідеї Я. Коменського та їх актуальність для сучасної школи.
- Вікова періодизація як історико-педагогічна проблема (Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Ф.В.А. Дістервег).
- Педагогічна діяльність і спадщина Й. Песталоцці: актуальні питання.
- Загальна характеристика історії розвитку гуманістичних педагогічних систем (М. Монтесорі, С. Френе, Р. Штайнер та ін.).
- Педагогічні погляди Дж. Дьюї та їх вплив на українську школу.
- Історико-педагогічний аналіз ідей реформаторської педагогіки в Західній Європі і США (Г. Кершенштейнер, А. Лай, Р. Штайнер, Дж. Дьюї, С. Френе та ін.).
- Предмет і основні етапи розвитку української педагогіки. Завдання педагогічної науки.
- Освіта і виховання дітей за часів Київської Русі.
- Роль братських шкіл України у XVI-XVII ст. у розвитку національної освіти.
- Роль Острозької академії у розвитку української педагогічної культури.
- Освітня діяльність і педагогічні погляди Г. Сковороди: актуальність ідей.
- Києво-Могилянська академія як центр вітчизняної науки, культури та освіти XVII-XVIII ст.
- Педагогічні ідеї О. Духновича.

- Розвиток освіти та педагогічної думки у Західній Україні (друга половина XIX – поч. XX ст.).
- Педагогічні погляди Т. Шевченка, М. Костомарова, П. Куліша.
- К. Ушинський – засновник наукової педагогіки.
- Педагогічні погляди та освітня діяльність М. Пирогова в Україні.
- Педагогічні ідеї М. Драгоманова.
- Освітня діяльність і педагогічні погляди Б. Грінченка.
- Українська школа і педагогічна думка в період визвольних змагань українського народу (1917-20 рр.).
- М. Грушевський про українську школу.
- Роль суспільно-громадської і педагогічної діяльності та теоретичної спадщини професора І. Огієнка у відновленні національної освіти України.
- Система освіти України в 20-х рр. XX ст. Загальна характеристика, зміст і методи навчання.
- Внесок С. Русової у розвиток української педагогіки.
- Науково-практична діяльність українських педагогів-просвітників (Я. Чепіга, О. Музиченко, І. Соколянський, О. Залужний та ін.).
- Науково-методична діяльність Наркомосу України в 20-х рр. XX ст.
- Організація навчально-виховного процесу в 20-х рр. XX ст. в школах України.
- Педагогічна діяльність А. Макаренка: значущість ідей для розвитку педагогічної науки.
- Педагогічна діяльність В. Сухомлинського: особливості застосування його ідей в сучасній школі.
- Теорія і практика вільного виховання в історичному розвитку.
- Українська школа й педагогіка між двома світовими війнами.
- Стан освіти, школи й педагогіки в Україні в 50-90-х рр. XX ст.
- Розвиток українського шкільництва в умовах розбудови Української держави.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Алексюк А.М.* Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. – К., 1998.
2. *Амонашвили Ш.А.* Личностно-гуманная основа педагогического процесса. – Мн.: Университетское, 1990.
3. Антология педагогической мысли Украинской ССР / Сост. Н.П.Калениченко. – М.: Педагогика, 1988. – 640 с.
4. *Барбина Е.С.* Формирование педагогического мастерства учителя в системе непрерывного педагогического образования. – К., 1997.
5. *Бех І.Д.* Особистісно зорієнтоване виховання. – К., 1998.
6. *Блонский П.П.* Мои воспоминания. – М.: Педагогика, 1971. – 176 с.
7. *Бондар В.І.* Дидактика. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
8. *Булатова О.С.* Педагогический артистизм: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2001.
9. *Василюк А., Корсак К., Яковець Н.* Нариси з порівняльної педагогіки. – Ніжин, 2003. – 119 с.
10. *Василюк А., Пахотинський Р., Яковець Н.* Сучасні освітні системи. – Ніжин, 2002. – 139 с.
11. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. / В.Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко, М.Ф. Степко та ін.; За ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327 с.
12. *Волков Г.Н.* Этнопедагогика. – Чебоксары, 1974.
13. *Волкова Н.П.* Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001.
14. *Вульфсон Б.Л.* Стратегия развития образования на западе на пороге XXI века. – М.: Изд-во "УРАО", 1999. – 208 с.
15. *Вульфсон Б.Л., Малькова З.І.* Сравнительная педагогика. – М.: Изд-во «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. – 256 с.
16. *Галузинський В.М., Євтух М.Б.* Педагогіка: теорія та історія: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1995.
17. *Галус О.М., Шапошнікова Л.М.* Порівняльна педагогіка: Навч.посіб. – К.: Вища шк., 2006. – 215 с.
18. *Герцен А.И., Огарев Н.П.* О воспитании и образовании / Сост. В.И.Ширяев. – М.: Педагогика, 190. – 368 с.
19. *Глассер У.* Школы без неудачников. – М., 1991.
20. *Глузман А.В.* Университетское педагогическое образование. – К., 1997.
21. *Гончаренко С.* Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 276 с.
22. *Гончаров Н.К.* Педагогическая система К.Д.Ушинского. – М.: Педагогика, 1974. – 272 с.
23. *Давыдов В.В.* Проблемы развивающегося обучения. – М., 1986.
24. *Дем'яненко Н.М.* Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX-перша третина XX ст.). – К., 1998.
25. Державна національна програма "Освіта" "Україна XXI століття"// Освіта. – 1993. – Грудень.
26. Державна програма "Вчитель" // Освіта України, 2002, № 27.
27. *Джон Д'юї.* Демократія і освіта. – Львів: літопис, 2003. – 294 с.
28. *Джуринский А.Н.* История педагогики: Учеб. пособие для студ. педвузов. – М.: Владос, 1999. – 432 с.
29. *Джуринский А.Н.* Развитие образования в современном мире: Учебное пособие. – М.: "ВЛАДОС", 1999. – 200 с.

30. *Джуринский А.Н.* Японское чудо: мифы и реальность. Школьное образование и воспитание в Японии. – М.: УРАО, 1998. – 64 с.
31. Дидактика современной школы: Пособие для учителей / Под ред. В.О.Онищука - К.: Рад. школа, 1987.
32. *Дистервег А.* Руководство к образованию немецких учителей // Избр. пед. соч. – М., 1956.
33. *Егоров С.Ф. К.Д.Ушинский.* Книга для учащихся. – М.: Просвещение, 1977. – 143 с.
34. *Животенко-Піанков А.* Педагогічно-просвітницька праця Бориса Грінченка. – К.: Просвіта, 1999. – 176 с.
35. Закон України «Про вищу освіту».
36. Закон України «Про загальну середню освіту».
37. Закон України «Про освіту». – К.: Генеза, 1996.
38. Закон України «Про позашкільні навчально-виховні заклади».
39. *Зязюн І.А., Сагач Г.М.* Краса педагогічної дії. – К.: Українсько-фінський ін.-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
40. *Ильин Е.Н.* Искусство общения. – М.: Педагогика, 1982. – 112 с.
41. История образования и педагогической мысли за рубежом и в России: Учеб.пособие для студентов высших пед.учебн.заведений / И.Н.Анреева, Т.С.Буторина, З.И.Васильева и др. Под ред. З.И.Васильевой. – М.: Академия, 2001. – 416 с.
42. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в.: Учеб.пособие для пед.учебных заведений / Под ред. академика РАО А.И.Пискунова. – М.: Сфера, 2001. – 512 с.
43. История педагогики. Ч.1. От зарождения воспитания в первобытном обществе до середины XVII в.: Учебное пособие для пед.унив. / Под ред.академика РАО А.И.Пискунова. – М.: Сфера, 1997. – 192 с.
44. История педагогики. Ч.2. С XVII в. до середины XX века: Учебное пособие для пед.унив. / Под ред.академика РАО А.И.Пискунова. – М.: Сфера, 1997. – 304 с.
45. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Упор. О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, КОО, 2003. – 766 с.
46. *Кан-Калик В.А.* Учителю о педагогическом общении. – М., 1987.
47. *Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д.* Педагогическое творчество. – М.: Педагогика, 1990.
48. *Коджасипова Г.М., Коджаспиров А.Ю.* Педагогический словарь: Для студ.высших и средних пед.учеб.заведений. – М.: Флинта: Моск.псих.-соц.ин-т, 1998. – 204 с.
49. *Коменский Я.А., Локк Д., Руссо Ж.Ж., Песталоцци И.Г.* Педагогическое наследие / Сост. В.М. Кларин, А.Н. Джуринский. – М.: Педагогика, 1989. – 416 с.
50. *Корнетов Г.Б.* Гуманистическое образование: традиции и перспективы. – М., 1993.
51. *Кузьмінський А.І., Вовк Л.П., Омеляненко В.Л.* Педагогіка: завдання і ситуації. Практикум. – К.: Знання-Прес, 2003.
52. *Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л.* Педагогіка: Підручник. – 2-ге вид., перероб.і доп. – К.: Знання-Прес, 2004. – 445 с.
53. *Левківський М.В., Микитюк О.М.* Історія педагогіки: Навч.посібник / за ред.. М.В. Левківського. – Харків: ОВС, 2002. – 240 с.
54. *Литвинов С.А.* Теорія і історія педагогіки // Народна освіта і педагогічна думка в Українській РСР 1917-1967. – К., 1967.
55. *Литвинов С.А.* Ян Амос Коменський і радянська педагогіка. – К.: Рад.школа, 1958.
56. *Лихачев Б.Т.* Педагогика. Курс лекций. Учебное пособие... - М.: Прометей, 1996.
57. *Лозниця В.С.* Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: "Екс Об", 1999.

58. *Лордкипанидзе Д.О.* Педагогическое учение К.Д.Ушинского. – М.: Учпедгиздат, 1954. – 368 с.
59. *Луговий В.І.* Педагогічна освіта в Україні. – К.: МАУП, 1994.
60. *Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т.* Історія української школи і педагогіки: Навч.посібник / за ред.О.О.Любара. – К.: Знання, КОО, 2003. – 450 с.
61. Magna Charta Universitatum // www.magna-charta.org/pdf/mc_pdf/mc_ukranian.pdf
62. *Майборода В.К.* Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки. – К., 1992.
63. *Макаренко А.С.* Педагогические сочинения: В 8-ми т. / В 7-ми т. / В 5-ти т. / В 2-х т.
64. *Малькова З.А.* Школа и педагогика за рубежом. – М.: Просвещение, 1983. – 192 с.
65. *Маркова А.К.* Психология труда учителя. – М., 1993.
66. *Машиалер О.В.* Педагогічна і освітня діяльність О.В.Духновича. – К., 1966.
67. *Мединський Е.М.* Братські школи України і Білорусії в XVI-XVII ст. – К., 1958.
68. *Микитась В.* Давньоукраїнські студенти і професори. – К.: Абрис, 1994. – 288 с.
69. Моделирование педагогических ситуаций / Под ред. Ю.Н. Кулюткина, Г.С. Сухобской. – М., 1981.
70. *Мойсеюк Н.Є.* Педагогіка. Навчальний посібник. 5-е видання, доповнене і перероблене. – К., 2007. – 656 с.
71. *Мухин М.И.* Педагогические взгляды и просветительская деятельность К.Д.Алчевской. – К., 1979.
72. Народна педагогіка і світовий досвід: Уклад. А.І.Кузьмінський, В.Л.Омеляненко. – К.: Знання – Прес, 2003. – 134 с.
73. *Нежинский Н.П. А.С. Макаренко и современная школа.* - К.: Рад.школа, 1970. – 312 с.
74. *Ніжинський М.П.* Життя і педагогічна діяльність А.С. Макаренка. – К.: Рад.школа, 1967. – 304 с.
75. *Оконь В.В.* Введение в общую дидактику / Пер. с польс. – М., 1990.
76. Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А.Зязюна. – М., 1989.
77. Педагогіка / за ред. А.М. Алексюка. – К.: Вища школа, 1985.
78. Педагогіка / за ред. М.Д. Ярмаченка – К.: Вища школа, 1986.
79. Педагогіка / за ред. Ю.К.Бабанського. – М., 1988.
80. Педагогіка. Хрестоматія / Уклад. А.І.Кузьмінський, В.Л.Омеляненко. – К.: Знання – Прес, 2003. – 700 с.
81. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
82. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: Навч. посіб. / Упоряд.: І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 2006. – 606 с.
83. *Песталоцци И.Г.* Избранные педагогические сочинения: В 2-х т.
84. *Пирогов Н.И.* Избранные педагогические сочинения. – М.: Педагогика, 1985. – 496 с.
85. *Пискунов А.И.* Хрестоматия по истории зарубежной педагогики. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
86. *Пискунов А.И.* Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Сост.и авт.вводных статей А.И. Пискунов. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
87. *Подласый И.П.* Педагогика. 100 вопросов – 100 ответов: Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 368 с.
88. *Подласый И.П.* Педагогика. Учебное пособие. – М.: Просвещение: Гуманитарное издание, центр Владос, 1996.
89. *Рогинський В.М.* Азбука педагогического труда: Пособие для начинающего преподавателя педагогического вуза. – М.: Высш. шк., 1990.

90. Розвиток освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок XX ст.) / За ред. М.Д. Ярмаченка. – К., 1991.
91. Роль Києво-Могилянської академії в культурному єднанні слов'янських народів / Відп. ред. В.М. Русанівський. – К., 1988.
92. Русова С. Нова школа. – К., 1917.
93. Салимова К., Додде Н. Педагогика народов мира: история и современность. – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 576 с.
94. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навч. посібник. – Суми: Ред.-видавн. Відділ СДПУ, 1999. – 300 с.
95. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. – 2-ге вид. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 320 с.
96. Сбруєва А.А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн у контексті глобалізації (90-та рр. XX ст. – початок XXI ст.): Монографія. – Суми: ВАТ «Сумська обласна друкарня»; «Козацький вал», 2004. – 500 с.
97. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: Навч.посібник. – К.: Центр навч.літ-ри, 2003. – 308 с.
98. Системы высшего образования стран Запада: Справочник. Ч. 1. – М.: Изд-во Ун-та Дружбы Народов, 1991. – 164 с.
99. Смаль В.З. Педагогічні ідеї Івана Франка. – К.: Рад.шк., 1966. – 188 с.
100. Сорока-Россинский В.Н. Педагогические сочинения. – М.: Педагогика, 19991. – 240 с.
101. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. – К.: Радянська школа, 1985.
102. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення. – К., 1998.
103. Сурмі Ю. Кінець епохи «старанних відмінників» // Синергія. – 2001. – №2–3 (3–4).
104. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – К.: Радянська школа, 1976.
105. Сухомлинський В.О. Павлицька середня школа // Вибрані твори: В 5 т. – Т. 3. – К., 1977.
106. Терентьєва Н.О. Вища (університетська освіта): становлення і розвиток: Навчально-методичний посібник. – Черкаси, 2005. – 191 с.
107. Толстой Л.Н. Педагогические сочинения. – М.: Педагогика, 1989. – 544 с.
108. Українська козацька педагогіка і духовність / за ред. Руденка Ю.Д. – Умань, 1995.
109. Українська національна система виховання / концепція /. – К., 1991.
110. Ушинский К.Д. Избранные педагогические произведения. – М.: Просвещение, 1968. – 557 с.
111. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения. – М.: Педагогика, 1974. – 440 с.
112. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. – К., 1983.
113. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні // Вибрані твори: В 2 т. – Т. 1. – К., 1983.
114. Федоренко Д.І. Школа і освіта Запорізької Січі. – Кривий Ріг, 1990.
115. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч.посібник для студентів вищи пед.закладів освіти. – К.: Академія, 2000. – 544 с.
116. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 528 с.
117. Фурман А.В. Проблемні ситуації в навчанні. – К., 1991.
118. Харламов И.Ф. Педагогика. Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 1990.
119. Хрестоматия по истории школы и педагогики в России / Сост. С.Ф. Егоров. – М.: Просвещение, 1986 с. – 432 с.
120. Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки / За заг. ред. С.А. Литвинова. – К., 1961.
121. Чавдаров С.Х. Педагогічні ідеї Т.Г. Шевченка. – К., 1953.

122. *Черепанов С.А.* С.Т.Шацкий в его педагогических высказываниях. – М.: Просвещение, 1958. – 136 с.
123. *Чернокозов И.И.* Профессиональная этика учителя. – М.: Просвещение, 1988.
124. *Шаталов В.Ф.* Навчати всіх, навчати кожного // Педагогічний пошук. – К., 1988.
125. *Шаталов В.Ф.* Точка опоры. – М.: Педагогика, 1987. – 160 с.
126. *Шаталов В.Ф.* Точка опоры. Организационные основы экспериментальных исследований. – М.: Университетское, 1990. – 224 с.
127. *Шаталов В.Ф.* Учить всех, учить каждого: Педагогический поиск /Сост. И.Н.Баженова. – М., 1990.
128. *Шацкий С.Т.* Избранные педагогические сочинения: В 2-х т.
129. *Шацкий С.Т.* Работа для будущего. – М., 1989.
130. *Шиманська І.Ф.* Леся Українка про освіту та виховання. – К.: Рад.школа, 1973. – 112 с.
131. *Щербань П.М.* Прикладна педагогіка: Навч.-метод.посіб. – К.: Вища шк., 2002. – 215 с.
132. *Ягунов В.В.* Педагогіка: Навч.посібник. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.